

Asia: VN/8329/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumislain korvaukset (61-62 §)

Lapin ELY-keskuksen näkemyksen mukaan laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentäminen kiintiöpakolaisten osalta neljästä kolmeen vuoteen ja muiden laskennallisen korvauksen piiriin kuuluvien (mm. kv-suojelua saavat) osalta kolmesta kahteen vuoteen, voi vaikuttaa negatiivisesti kuntien ja hyvinvointialueiden järjestämiin kotoutumista edistäviin palveluihin. Valtaosa pakolaistaustaisista henkilöistä tarvitsee tukea kotoutumiseensa vielä 2-3 vuoden maassa olon jälkeenkin. Mikäli kotoutumispalveluita joudutaan supistamaan, se heikentää pakolaistaustaisten kouluttautumis- ja työllistymismahdollisuuksia entisestään. Korvausajan lyhentämisellä tulee olemaan vaikutusta myös kuntien halukkuuteen vastaanottaa kiintiöpakolaisia, joten jatkossa voi olla haastavaa löytää riittävästi kuntapaikkoja niin kiintiöpakolaisille kuin myös muille haavoittuvassa asemassa oleville pakolaisille.

Positiivista hallituksen esityksessä on, että yli 18-vuotiaiden laskennallinen korvaus painottuu ensimmäiseen vuoteen ja lisää siten kuntien mahdollisuutta hankkia tarpeen mukaista kotoutumiskoulutusta ja monikielistä yhteiskuntaorientaatiota sekä muita alkuvaiheen palveluita.

Maksu käyttämättä jääneen tapaamisen tulkkaukustannuksesta (32 a §)

Lapin TE-palvelujen näkemyksen mukaan maksu käyttämättä jääneen ajan tulkkaukustannusten siirtämisestä asiakkaan maksettavaksi on kannatettava muutos siitä näkökulmasta, että se todennäköisesti lisää arvostusta asiakkaan kanssa tehtävää työtä kohtaan ja asiakkaan ymmärrystä siitä, että tulkkaukset ovat kalliita. Tietenkin erityisenä tavoitteena tälle olisi, että ennalta ilmoittamattomat ajalle saapumatta jättämiset merkittävästi vähenisivät ja asiakkaitten prosessit etenisivät sujuvasti. On kuitenkin erityisen tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että asiakkaalle annetaan riittävä selvennys- tieto ja ohjeet, miksi näin toimitaan, mistä sakkomaksu koostuu.

Samalla pyritään vahvistamaan asiakkaan ymmärrystä vastuustaan TE-palveluiden asiakkaana. Asiakkaalla ei välttämättä ole riittävää kielitaitoa tai edes luku- ja kirjoitustaitoa, että hän voisi ymmärtää esim. kirjeitse lähetettävää ohjeistusta tulkkauskustannusten jäämisestä hänen maksettavakseen, mikäli ei peru aikavarausta ennakolta. Miten voidaan varmistaa, että asia on ymmärretty riittävällä tasolla?

Lapin ELY-keskus yhtyy TE-palveluiden näkemykseen ja lisäksi toteaa, että käyttämättä jääneen tapaamisen tulkkauskustannuksen perimiseen liittyvät toimet tulevat kuormittamaan asiakastyötä TE-palveluissa ja loppupeleissä se voi lisätä myös hyvinvointialueen työtä lisääntyvien täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotukihakemusten myötä. On hyvin kyseenalaista, että sakkomaksujen periminen asiakkaalta toisi toivottuja kustannushyötyjä ja hallituksen esityksen mukaisia säästöjä.

Alaikäisenä yksin tulleiden tuki (34, 69 §)

Hallituksen esityksen mukaan kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen ikäraja lasketaan 25 vuodesta 23 vuoteen. Pari vuotta sitten aikuistumisen tuen ikäraja nostettiin 21 vuodesta 25 vuoteen. Ikärajojen poukkoileva nostaminen ja laskeminen tekee järjestelmästä paitsi sekavaa ja lisää palveluita tarjoavien tahojen hämmennystä, se myös lisää työmäärää mm. hyvinvointialueella ja ELY-keskuksissa, kun joudutaan jälleen muuttamaan erityiskustannuspäätöksiä. Jos ikärajaa lasketaan, tuen tarvisijat siirtynevät aikuissosiaalityön piiriin. Muutoksen kustannushyödyt jäänevät vähäisiksi.

Alaikäiset ilman huoltajaa tulleet nuoret ovat erittäin haavoittuvassa asemassa ja kuntien/hyvinvointialueen mahdollisuutta järjestää tukipalveluita ei tulisi heikentää. On muistettava, että aikuistumisen tuella on oma merkityksensä nuorten kotoutumisessa, hyvinvoinnin lisäämisessä ja syrjäytymisen ehkäisemisessä. Se voi omalta osaltaan ennaltaehkäistä myös pakolaistaustaisten nuorten radikalisoitumista ja jengiytymistä Suomessa.

Pakolaisten vastaanotto (44 §)

Hallituksen esityksen (44 §) mukaan kunta vastaisi kuntapaikalle ohjattavan vastaanottamiseen liittyvistä tehtävistä siltä osin kuin ne eivät ole hyvinvointialueen vastuulla olevia sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä. Tarkoituksena on selkeyttää kunnan ja hyvinvointialueen työnjakoa pakolaisten vastaanotossa, mutta pykälää tulisi selkeyttää edelleen ja korostaa kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön tärkeyttä. Lapin ELY-keskuksen näkemyksen mukaan kiintiöpakolaisten vastaanoton ensimmäisten päivien tehtävät eivät lähtökohtaisesti ole hyvinvointialueelle kuuluvia sosiaalihuollon tehtäviä, vaan kunnan vastuulla olevaa yleistä alkuvaiheen tukea (mm. asuntojen varustelu, kaupassa käynti, kiintiöpakolaisten hakeminen kentältä yms.), eikä niitä tulisi siirtää kunnilta hyvinvointialueelle.

Muut huomiot

Lapin TE-palvelujen kanta on, että TE-palvelujen siirtyessä kuntien vastuulle 2025 edellyttää entistä selkeämpää tiedonjakoa kotoutumisen ja maahanmuuton toimijoiden välillä. Esim. hyvinvointialueen ja kuntien, KELA:n ja TE-toimijoiden yhteistyö ja tehtävät ja vastuut tulisi kirjoittaa lakiin riittävän yksityiskohtaisella tasolla. Kuka vastaa mistäkin asiasta asiakkaan prosessin eteenpäin

viemisessä? Mitkä ovat yhteistyön rajapinnat? Mitkä kunkin tahon omaa vastuualuetta? Ja miten asiakas voi tietää, mihin tahoon ottaa yhteyttä kysymyksineen? Olisi myös hyvä ottaa huomioon, että maahanmuuttajien kotoutumisen edistämisen parissa toimii iso joukko kolmannen sektorin toimijoita, joiden asemaa ja tehtävää olisi hyvä selkiyttää ja avata lakiin.

Suopajarvi Anne-Mari

Lapin ELY - Lausunto on valmisteltu yhteistyössä Lapin TE-palveluiden kanssa.